

Severská mytologie

- původní předkřesťanská víra, soubor představ a příběhů, pověr a legend, které sdílely Severogermánské kmeny, tedy lidé žijící zhruba na území dnešní Skandinávie (včetně vystěhovalců na ostrově Island, díky jejichž písemným pramenům se mytologie dochovala do současnosti)
- norská mytologie je nejlépe dochovanou/ zdokumentovanou součástí germánské mytologie (částečně je tedy společná např. i Anglům nebo Sasům. Ti však přijali křesťanství mnohem dříve než severané)
- germánská mytologie se vyvinula z mytologie raně Indo-Evropské
- nejednalo se o jednu dogmatickou věrouku, a to zejména z toho důvodu, že byla předávána ústně. Prakticky veškeré znalosti o skandinávské mytologii jsou založené na tzv. Eddě a dalších středověkých textech, vzniklých v době kristianizace Skandinávie.
- Některé aspekty severské mytologie vstoupily do skandinávského folklóru a přežily tak do moderní doby, další byly znovu objeveny a rekonstruovány v podobě germánského neopohanství (Germanic Neopaganism)
- Samozřejmě severská mytologie přetrvává jako inspirace v literatuře i hudbě (Tolkienův Pán prstenů, Wagnerova opera Siegfried atd.)

Tak jako staří Egypťané, Řekové i Římané, věřili i Severané v mnoho bohu, z nichž každý vládl určité lidské potřebě nebo činnosti. Všichni severští bohové neměli stejnou moc, někteří se těšili velké oblibě a informace o nich se nám díky tomu dochovaly do současnosti, jiní byli zapomenuti.

Nejvýznamnějšími zdroji informací o severské mytologii jsou tzv. Eddy, které zachycují ústně předávané náboženské tradice a mýty.

Ve Starší, tzv. poetické Eddě ve které z 29 písní (?) 11 souvisí s starogermánskými bohy, se můžeme nejvíce dozvědět v tzv. Vědmině věštbě (Vědminý písně) a v Gylfiho obloužení (Okouzlení krále Gylfa)

- V mladší, prozaické Eddě, její autor Islandčan Snorri Sturluson rekonstruoval na podkladě mnoha pramenů náboženské představy svých pohanských předků (Snorri sám byl již křesťanem).
- Snorriho kompoziční a fabulační umění spojilo staré mýty, ságy a náboženské tradice různého rázu a původu. Snorri využil domácí i cizí představy k vyličení vzniku a zániku světa, boje bohů s obry i severský panteon.
- Samozřejmě existují i další zdroje, například dílo dánského středověkého historika Saxo Grammatica Gesta Danorum.
- Legendy se samozřejmě dochovaly také ve skandinávském folklóru.
- Při pátrání po rozšíření kultu jednotlivých božstev je vodítkem také rozmístění skandinávských místních jmen, odvozených od jména některého z bohů.
- Zdrojem jsou i runové nápisy, jako například runový kámen v Rök ve Švédsku či Amulet z Kvinneby.

Pohanská kosmologie

Severský panteon tvoří dvě skupiny bohů, válečníčtí **Ásové** a **Vanové** spojovaní s plodností. Za nejvyššího boha se dá považovat **Ódin**, jeden ze tří prvotních bohů a patron magie a run. Dalšími významnými bohy byli **Thór**, bůh války a **Frey**, bůh plodnosti.

Kromě bohů existují také zlí obři, světlí álfové a také černí álfové (trpaslíci). V severské mytologii také existuje také poměrně nejasný systém **devíti světů (nín heimar)** spojených světovým jasanem Yggdrasilem v kterých sídlí zmiňovaná stvoření, lidé a duše mrtvých. Jak již bylo zmíněno koncepce těchto „devíti světů“ je poměrně nejasná, protože informace, které jsou obsaženy v Poetické Eddě jsou nepřesné a Prozaická Edda je již pravděpodobně ovlivněna kosmologií křesťanskou.

Nicméně nejvíce pramenů uvádí toto rozdělení:

Nad zemí se nachází:

Ásgard, svět Ásů (mladší ze skupiny bohů v severské mytologii, nejvýznamnějšími z Ásů byli Ódin či Thór). Centrum kultu Ásů bylo ve švédské Uppsale.

Vanaheim - země Vánů (na západ od Midgardu) - bohové jako Freya, Frey a Njörd náležejí mezi starší Vany

V mytologickém podání obě skupiny bohů, tedy Vanové a Ásové, spolu soupeří, ale nakonec dochází k jejich prolnutí.

Álfheim (Ljósálfheim) - země světlých álfů (elfů)

Ve středu se nachází:

Midgard - „středozem“, svět lidí

Jötunheim - země obrů (Jötunů, na východě)

Múspellheim - ohnivý svět, domov ohnivých obrů

Niflheim - svět ledu, domov prvních obrů (hrimthursar - „obři z jinovatky“)

Pod zemí

Svartálfheim (Nidavellir) - sídlo trpaslíků, černých álfů

Helheim - říše mrtvých, vládne zde bohyně Hel

Všechny světy spojuje jasan **Yggdrasil**, strom světa, tři kořeny Yggdrasilu vyrůstají u tří pramenů, které jsou umístěné ve třech různých světech (pramen osudu v **Ásgardu**, kde ho hlídají tři Norny, které reprezentují minulost (Urd), současnost (Verdandi) a budoucnost (Skuld), pramen moudrosti se nachází v **Jotunheimu**, kde žijí obři z jinovatky. Hlídá ho rádce bohů Mími a pramen hlídaný zlým drakem v **Niflheimu**)

Koruna Yggdrasilu se rozprostírá nad všemi světy. Na vrcholu stromu sedí obrovský orl, který všechno pozoruje. Mezi jeho očima je jestřáb, jehož křídla způsobují, že nad světy vane vítr. Mezi moudrým orlem a zlým drakem v Niflheimu pobíhá veverka Ratatosk, symbol nesvornosti a sváru. Nosí zprávy, ale také rozdmýchává hádky a nepřátelství mezi orlem v koruně a drakem u kořene.

S Yggdrasilem je těsně svázán nejvyšší severský bůh Ódin. U jeho kmene často přivazuje svého koně Sleipnira, protože jiný strom ho neudrží. Z jeho dřeva si vyrobil svůj zázračný oštěp Gungnir a na něm obětoval sám sebe, když byl po devět dní a nocí zavěšen na jeho kmene probodnutý Gungnirem, aby tak získal tajemství run, symbolu moudrosti. Toto „obětování se ku prospěchu všech, pro lidstvo“ je někdy dáváno do souvislosti s ukřižováním Ježíše Krista (např. McKinnell, John v článku WISDOM FROM THE DEAD. In. Medium Aevum; 2007, Vol. 76 Issue 1, p85-115, 31p. ISSN 00258385)

povstal mrazivý obr **Ymir**. Současně s ním vznikla mlékem bohatá kráva **Audhumla** jejíž mlékem se obr živil. Ta však začala olizovat slaný kámen (nebo také slanou ledovou kru), první den z ledu vystoupily vlasy, druhý den hlava a třetí den celý muž, praotec Ásů Búri. Mezitím Ymirovi v levém podpaží vznikl muž a žena a třením nohou o sebe vznikl šestihlavý obr Thrudgelm. Búri neznámo jak zplodil syna Bora jež si vzal za manželku obryni Bestlu, dceru obra Bolthorna, a spolu zplodili tři syny jménem **Ódin, Vili a Vél**. Ti viděli jak se z Ymira rodí stále noví obři a proto se rozhodli zabít jeho i jeho potomky. V krvi zabitého praotce obrů se utopili téměř všichni obři. Ymirovo mrtvé tělo odtáhli Borovi synové doprostřed Ginnungagapu a začali z něj tvořit svět. Z jeho masa vytvořili zemi, z kostí hory, z krve moře a řeky, z vlasů stromy a z mozku oblaka, z Ymirova obočí vytvořili zeď chránící svět lidí před obry. Nakonec vyzvedli na nebe jeho lebku a do ní uschovali ohnivou jiskru z Múspellheimu čímž stvořili Slunce. Poté bohové Ódin, Vili a Vél stvořili z vyplavných stromů na pobřeží prvního muže a ženu – první muž se jmenoval Ask („jasan“) a první žena Embla („jíva“). Jeden z bohů jim vdechl život, druhý jim dal rozum a pohyb a třetí podobu a smysly. Pak se bohové odebrali do Ásgardu který spojili s Midgardem, světem lidí, duhovým mostem zvaným Bifröst.

Posmrtný život

S výjimkou zabitých na bitevním poli a utopených odchází duše mrtvých do říše Niflheim (nebo také Helheim či Nifhel). Podle některých představ mrtví věčně chodí po vřesovišti porostlém trnitými rostlinami a musí se přebrodit přes řeku plnou ostrých úlomků ledu. Duše utonulých odcházejí k bohyni Rán, manželce boha moře a zemřelí v bitvě odchází do **Valhally** kde se cvičí v boji na Ragnarök – soumrak bohů.

Zdroje informací:

BRØNDSTED, Johan. *Vikingové: sága tří staletí*. Praha: Orbis, 1967.

STURLUSSON, Snorri. *Edda a Sága o Ynglinzích*. Praha: Argo, 2003.

Edda. Praha: Argo, 2004.

VLČKOVÁ, Jitka. *Encyklopedie germánských a severských národů*. Praha: Libri, 2001.

ISBN: 8085983915

ARBMAN, Holger. *Vikingové*. Praha: Mladá fronta, 1969.